
ZESZYTY NAUKOWE WYŻSZEJ SZKOŁY PEDAGOGICZNEJ
W BYDGOSZCZY

STUDIA PEDAGOGICZNE z. 35

Pedagogika Przedszkolna i Wczesnoszkolna (14)

EWA FILIPIAK

HALINA SMOLIŃSKA-RĘBAS

TECHNIKA DOŚWIADCZEŃ POSZUKUJĄCYCH CELESTYNA FREINETA
(WSPIERANIE AKTYWNOŚCI EDUKACYJNEJ DZIECI KLAS POCZĄTKOWYCH)

1. Wprowadzenie

W ostatnich latach w nauczaniu początkowym z coraz większą intensywnością pojawiają się koncepcje nauczania integralnego. Literatura pedagogiczna z tego zakresu pozwala sądzić, że idee nauczania integralnego nie są nowe w koncepcjach edukacyjnych. Odnajdujemy je w założeniach J. Deweya, O. Decroly'ego, M. Montessori, a także C. Freineta¹.

Dla wielu polskich nauczycieli szczególnie bliska jest koncepcja Freineta, co znajduje szereg uwarunkowań (np. rozwijający się w Polsce od lat pięćdziesiątych ruch freinetowski, tłumaczenia dzieł Freineta, wymiana doświadczeń między animatorami pedagogiki Freineta; między nauczycielami polskimi i zagranicznymi; francuskimi, niemieckimi, austriackimi, możliwość realizacji elementów koncepcji w ramach systemu klasowo-lekcyjnego)².

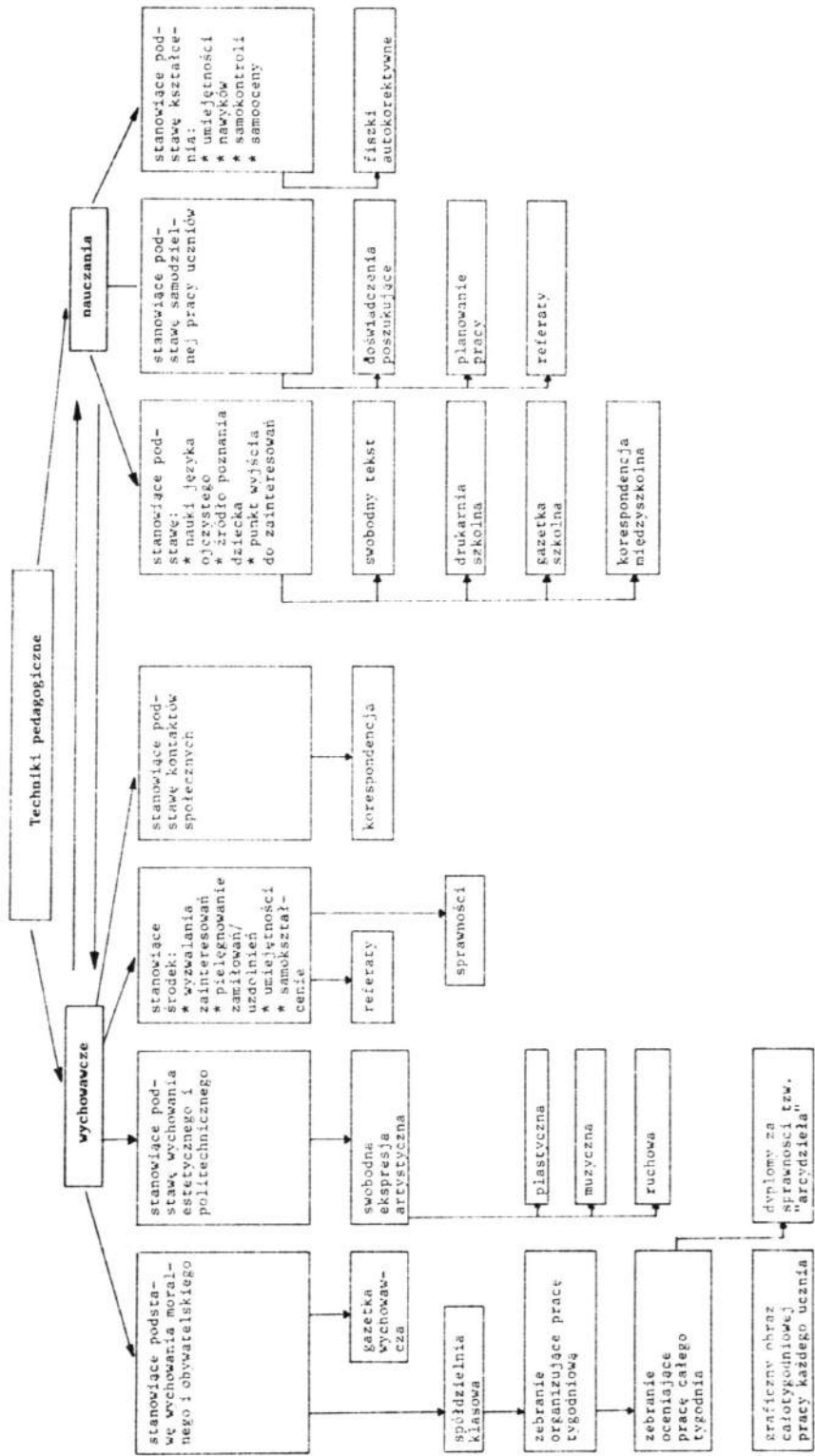
C. Freinet w swojej koncepcji pedagogicznej uwzględnił naturalne sposoby zdobywania wiedzy³. Nieustannie czynił wysiłki by być "bliżej dziecka". L. Bandura zwraca uwagę, że nie jest to jednak powrót do pajdocentryzmu, od którego Freinet wyraźnie się odżegnuje, uważając, że "szkoła nie może hołdować indywidualnym zachciankom dziecka, bo to byłoby oszukiwaniem go co do wymagań życia i wytworzyłoby u niego brak zrównoważenia ze środowiskiem społecznym"⁴. "Bliżej dziecka" zatem to specyficzny i rozsądny styl pracy nauczyciela z dzieckiem, uwzględniający to "jakim człowiekiem dziecko mogłoby i chciałoby być?", "co mogłoby/chciałoby wiedzieć, umieć, zrobić,

zobaczyć, przeżyć?" Naturalny sposób zdobywania wiedzy C. Freinet realizuje poprzez tzw. "techniki pedagogiczne", których wyższość nad znanymi metodami podkreśla C. Freinet wskazując, iż "obejmują całość życia i działalność klasy, wszystkie doświadczenia i wszystkie realizacje, których celem jest możliwa i skuteczna praca nauczyciela i ucznia"⁵. Zdaniem H. Semenovicz "technika pedagogiczna" jest pojęciem szerszym aniżeli metoda, składają się na nią: metoda, organizacja pracy, materiały oraz narzędzia, a także osoba, która się nią posługuje⁶.

Koncepcja pedagogiczna C. Freineta dysponuje różnymi technikami (rys. 1). Techniki pedagogiczne o których tu mowa, zdaniem A. Lewina "zajmują poczesne miejsce w pracy klas freinetowskich, ale są to tylko pewne formy czy narzędzia pedagogiczne, sprzyjające wytworzeniu naturalnej motywacji pracy dzieci i pozwalające - wspólnie z wieloma innymi technikami - realizować oryginalną koncepcję nauczania i wychowania"⁷.

Zarówno doświadczenia nauczycieli, jak i możliwości stosowania coraz bogatszych zestawów nowoczesnych środków nauczania i wychowania mogą wpłynąć na dezaktualizację klasycznych technik wyrosłych w latach dwudziestych i trzydziestych obecnego stulecia. Mogą one również ulec daleko idącym zmianom⁸. Także przedstawiciele ruchu freinetowskiego w swoim programowym dokumencie wyjaśniają: "Żadna z tych technik nie jest niezastąpiona, ale każda z nich stanowi czynnik, który może pomóc w rozwoju klimatu wychowawczego. Znaczy to, że techniki te nie tworzą zespołu monolitycznego i nienaruszalnego. Dostosowują się one do każdej sytuacji, do każdego środowiska i będą nadal rozwijać się zgodnie z potrzebami i możliwościami"⁹. Wobec powyższego znikają obawy L. Bandury, który wypowiadając się o metodzie Freineta, obok uwypuklenia jej walorów, zaniepokoił się naciskiem na stronę techniczną nauczania, co wyraził słowami "... Uderzający jest nacisk na technikę, na stronę zewnętrzną procesu nauczania, a niedocenywanie treści nauczania i wychowania, bez których nie może być mowy o istotnej odnowie szkoły. Jeśli Freinet pisze nawet o treściach, np. kiedy ze względu na konieczność zbliżenia międzynarodowego uzasadnia potrzebę wprowadzenia obowiązkowego nauczania języka obcego, odczuwa się, że idzie tu raczej o to, by uczeń zdobył jeszcze jedną nową technikę - umiejętność porozumiewania się z cudzoziemcami, a nie o pogłębienie jego kultury"¹⁰. Podobne

Rys. 1. Mapa pojęcia "techniki pedagogiczne".
 Opracowano na podstawie źródła: Semenowicz H. (1980), Freinet w Polsce, Warszawa WSiP

stanowisko zajmuje A. Lewin, którego zdaniem "nie należy sprowadzać całej pedagogiki Freineta do problemu technik, gdyż wówczas zagubią się najbardziej istotne, trwałe, charakterystyczne właściwości jego koncepcji pedagogicznej", które polegają na zespoleniu ekspresji osobistej dziecka z różnymi formami pracy indywidualnej i zespołowej¹¹.

Nowe tendencje w nauczaniu początkowym* kierują uwagę nauczycieli, między innymi, na koncepcję pedagogiczną C. Freineta, która inspiruje do nowych poszukiwań pedagogicznych. Niniejszy artykuł ukazuje wartość jednej z jego technik pedagogicznych - "techniki doświadczeń poszukujących" inaczej nazywanej "techniką samodzielnego zdobywania wiedzy przez uczniów"¹².

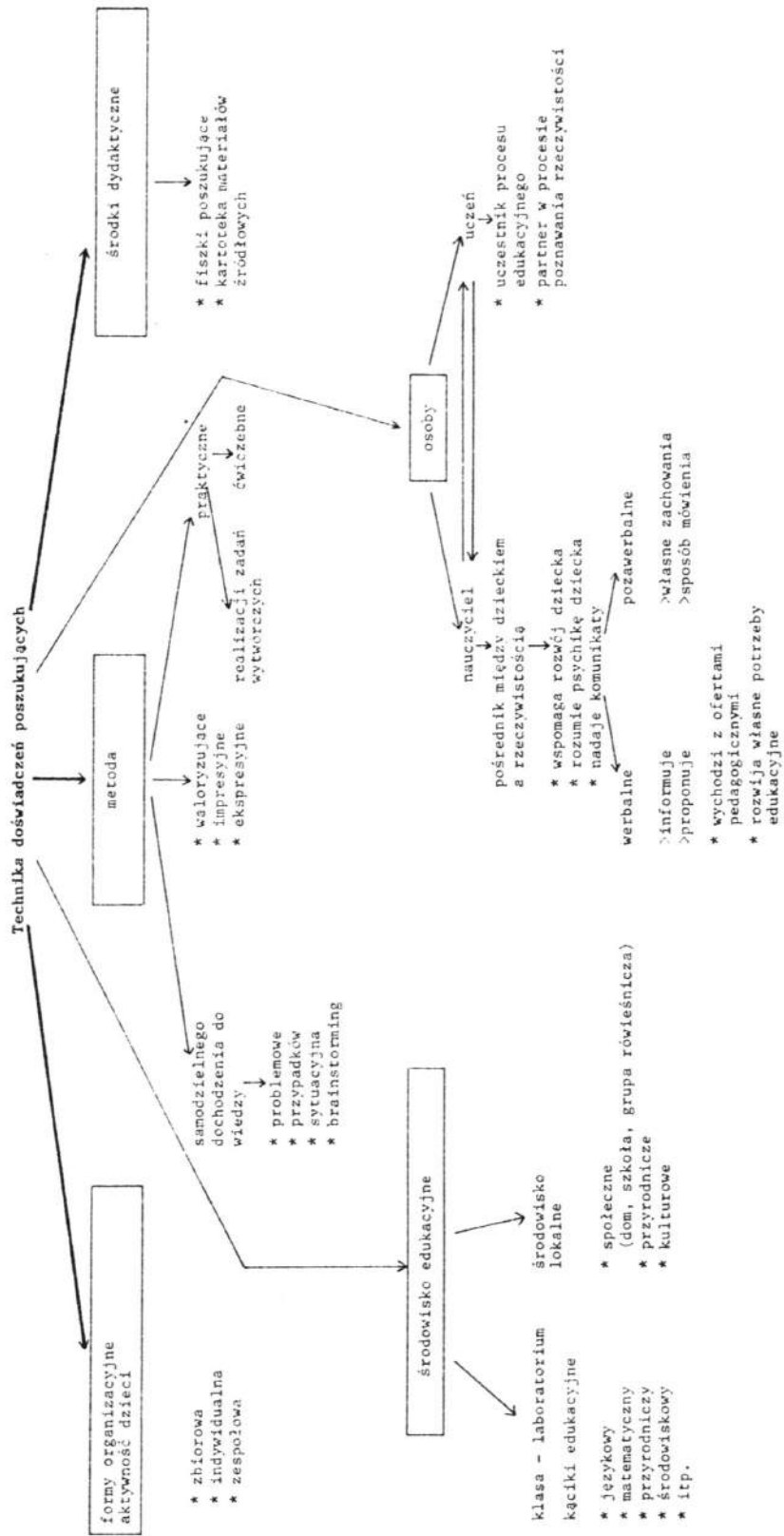
2. Istota "techniki doświadczeń poszukujących"

Podstawy "techniki doświadczeń poszukujących" odnajdujemy w koncepcji psychologicznej tzw. "psychologii wrażliwości na świat"¹³, której kluczowym pojęciem jest doświadczenie zdobywane "po omacku". W interpretacji H. Semenowicz oznacza ono "... przypadkowe natrafienie przez dziecko, w trakcie samodzielnych doświadczeń i samodzielnego działania na różne przedmioty i zjawiska, a także na odkrycia cech ludzi, zwierząt, roślin i przedmiotów za pomocą zmysłów wspieranych intuicją i przeżyciami emocjonalnymi (szczególnie zainteresowanie i motywacja). Wyższą formą jest "doświadczenie poszukujące", w którym po wielokrotnym powtórzeniu prób uwieńczonych sukcesem pojawia się, jako element wtórny, świadomość doznanych wrażeń zmysłowych i posługiwanie się nimi w sposób celowy i zamierzony, zamiast działania spontanicznego"¹⁴.

*Według R. Więckowskiego nowe tendencje edukacyjne wyrażają się w: (1) humanizacji edukacji, (2) przewyższaniu percepcyjno-odtwórczych form pracy na rzecz form percepcyjno-innowacyjnych, (3) uwzględnianiu potrzeb dziecka jako podstawowego źródła aktywności edukacyjnej, (4) zmianie funkcji programu z realizacyjnej na interpretacyjną, (5) diagnozowaniu osiągnięć rozwojowych dziecka, (6) próbach odejścia od funkcji selekcyjnej systemu szkolnego na rzecz funkcji wspierającej rozwój dziecka. W: Więckowski R. (1992). Pedagogika alternatywna - jej istota i podstawowe problemy. W: B. Śliwerski, Edukacja alternatywna. Dylematy teorii i praktyki. Kraków Oficyna Wydawnicza Impuls, s. 18-25.

Rys. 2. Mapa pojęcia "technika doświadczeń poszukujących"

Opracowano na podstawie źródeł: C. Freinet, O szkołę ludową. Wrocław 1976; W. Okoń, Wprowadzenie do dydaktyki ogólnej. Warszawa 1987, s. 286-298; R. Więckowski, Pedagogika wczesnoszkolna. Warszawa 1993, s. 192-235.

Analiza rysunku 2 (Mapa pojęcia "technika doświadczeń poszukujących") wskazuje, że "technika doświadczeń poszukujących" wyzwała w uczniach aktywność celową (w przeciwieństwie do aktywności adaptacyjnej), która nastawiona jest przede wszystkim "... na możliwość uzyskania jakiegoś określonego stanu rzeczy"¹⁵. Efektem jej jest wychodzenie poza dostarczone informacje. Aktywność ta wymaga działań twórczych czy transgresyjnych, sprzyja uczeniu się zachowań niekonwencjonalnych, niestandardowych. Stąd przebieg zajęć "techniką doświadczeń poszukujących" odbiega od lekcji prowadzonych metodami konwencjonalnymi. Mogą one przebiegać w następujący sposób:

1. Pobudzanie i ukierunkowanie aktywności własnej dzieci (dorosły/nauczyciel - dzieci):

- zainteresowanie przedmiotem, osobą, tematem, zdarzeniami itp.,
- "nurkowanie" we własnym obszarze wiedzy (co wiem?; co chciałbym się dowiedzieć?; w jaki sposób i gdzie mogę poszukiwać informacji?; kto może mi w tym pomóc? itp.),
- zwerbalizowanie potrzeby poznawczej i form aktywności w postaci "karty pracy" (fiszki poszukującej) oraz środowiska informacyjnego.

Zadanie	Źródło informacji	Kto wykona

Rys. 3. Fragment karty pracy

2. Organizowanie środowiska informacyjnego (miejsce indywidualnych lub zespołowych poszukiwań) przez nauczyciela i dzieci:

- klasa (laboratorium) kącki edukacyjne wyposażone w różnorodne materiały dydaktyczne, np.: wydawnictwa popularnonaukowe, podręczniki, książki literackie, encyklopedie, albumy, atlasy, słowniki, "teczki problemowe" z wycinkami z czasopism, fotografie i pocztówki, płyty, przezrocza, płytoteka, wideoteka, dyskiety itp.,

- kartoteka dokumentacji źródłowej (katalog dokumentacji źródłowej zebranej w klasie przez dzieci i nauczyciela),
- najbliższe otoczenie dziecka: społeczne, przyrodnicze, kulturowe itp. (dom, szkoła, osiedle, ulica, "moja" miejscowość, moja "mała ojczyzna").

3. Działalność poznawcza (odkrywcza) uczniów ukierunkowana kartą pracy (indywidualna lub zespołowa analiza materiałów źródłowych, prowadzenie wywiadów, obserwacji, doświadczeń, eksperymentów itp.

4. Działanie i aktywność praktyczna (indywidualne lub zespołowe porządkowanie, segregowanie, wyrażanie zebranych informacji, np. w formie: notatek, sprawozdań, opisów, gazetek, ilustracji, fotografii, naturalnych zbiorów itp.

5. Przeżywanie i aktywność emocjonalna:

- przedstawianie/prezentowanie przed całą klasą (zespołem dzieci) samodzielnie zebranych i uporządkowanych informacji/materiałów,
- uzupełnienie opracowań/interpretacja wzbogacająca (zespół dzieci w klasie wspólnie z nauczycielem).

6. Aktywność poznawcza, emocjonalna i praktyczna (dzieci wspólnie z nauczycielem dokonują syntezy opracowanych materiałów):

- analiza materiałów zebranych przez poszczególne zespoły i w wyniku indywidualnych poszukiwań,
- porządkowanie według przyjętego kryterium,
- zastanawianie się i wybór form wyrażenia materiałów,
- wyrażenie (gazetka, album, książeczka "tematyczna", folder, poster, scenka rodzajowa, makieta, inscenizacja itp.).

Uczenie się techniką "doświadczeń poszukujących" wymaga odpowiedniej bazy, odpowiednio zorganizowanego środowiska edukacyjnego (por. rys. 2). Elementem szczególnie charakterystycznym w uczeniu się "techniką doświadczeń poszukujących" (odróżniającym od innych sposobów uczenia się) jest kartoteka fiszek problemowych (zwanymi również poszukującymi, przewodnikami albo kartami pracy ucznia), które zawierają pewną liczbę poleceń do wykonania w związku z określonym tematem, a także źródło informacji¹⁶. "Karty pracy zwykle przygotowuje nauczyciel lub jak we Francji komisje nauczycielskie Ecole Moderne, produkcją których zajmuje się Spółdzielnia Nauczania Świeckiego w Cannes"¹⁷.

Na uwagę, ze względu na pobudzanie myślenia dywergencyjnego, zasługuje działanie twórcze zarówno nauczyciela jak i dzieci podczas tworzenia takich "kart pracy"¹⁸. Na przykład: w związku z interesującym tematem/problemem dzieci posługując się metodą brainstormingu wytwarzają jak najwięcej pomysłów, które następnie analizują, porządkują w logiczną całość, zastanawiają się nad źródłem informacji, a nawet przewidują, kto zrealizuje zadania. W rezultacie powyższych czynności powstanie "karta pracy". Obok "kart pracy" nieodzownym elementem "techniki doświadczeń poszukujących" są materiały dokumentacji źródłowej, tzw. klasowa biblioteka pracy (obejmuje materiały wyczerpujące, rzetelne, należycie skatalogowane i w każdej chwili dostępne)¹⁹.

Materiały źródłowe nauczyciel gromadzi razem ze swoimi uczniami (fotografie, reprodukcje, widokówki, prospekty, filmy, przezrocza, płyty, materiały reklamowe itp.). Różnorodność tych zbiorów zależy od pomysłowości nauczyciela jak i współpracujących z nim dzieci. Już w toku gromadzenia materiałów/zbiorów należy porządkować je według przyjętej zasady. Ciekawy sposób uporządkowania zbiorów według klasyfikacji decymalnej opisała H. Semenowicz²⁰. Według niej "...tworzenie kartoteki źródłowej najlepiej jest zacząć od przygotowania 12 segregatorów (po jednym dla każdej serii podstawowej). Na ich grzbiecie wpisujemy grubym pisakiem symbol i nazwę. W każdy segregator wkładamy 10 teczek oznaczonych symbolami pierwszego podziału, czyli cyframi dwuliczbowymi. Wewnątrz teczek przygotowujemy proste okładki do przechowywania materiałów szczegółowych oznaczonych symbolem trzycyfrowym. W każdym segregatorze przewidujemy jedną teczkę na materiały różne, nie mieszczące się w naszej klasyfikacji..."

3. "Technika doświadczeń poszukujących" a edukacja środowiskowa

Technika "doświadczeń poszukujących" (jak i wiele innych technik pedagogicznych C. Freineta) może być z powodzeniem stosowana w obecnym systemie edukacyjnym w Polsce i tym samym wpływać na modernizację szkoły tradycyjnej²¹.

Kartoteki "fiszek problemowych" opracowane przez francuskich nauczycieli Ecole Moderne obejmują różne działy wiedzy

(biologię, kartografię, geologię, optykę itp.), kompletowane są według przedmiotów nauczania²².

Nasze doświadczenia z realizowaniem omawianej techniki pedagogicznej związane są z edukacją środowiskową w nauczaniu początkowym, która jest próbą poznawania przez dzieci własnego środowiska, jego osobliwości, perspektyw rozwoju. W kontakcie ze środowiskiem dziecko nabywa umiejętności obserwacji faktów, zjawisk społecznych i przyrodniczych, uczy się formułowania trafnych wniosków i spostrzeżeń. Nauczyciel wspierając czynności organizacyjne, spostrzeżeniowe, eksperymentalne uczniów wykorzystuje najbardziej do tego celu przydatne kręgi tematyczne, które może podpowiedzieć program przedmiotu środowisko społeczno-przyrodnicze, ale nie jest to wymóg obligatoryjny²³. Twórczy nauczyciel wykorzysta własną pomysłowość jak również indywidualne potrzeby dziecka w zakresie proponowania niekonwencjonalnego doświadczenia społeczno-przyrodniczego. Na przykład:

A. Tworzenie "muzeum klasowego"

Uczniowie klasy drugiej z małej szkoły wiejskiej pod wpływem wrażeń z wycieczki do Muzeum Etnograficznego w Toruniu zwrócili uwagę na stare sprzęty znajdujące się na strychach ich domów, w obejściach gospodarczych (koponka, masielnica, sagan żeliwny, nosidła, żelazka, lampy naftowe ...). Zrodził się pomysł utworzenia muzeum klasowego, w związku z czym wspólnie ustalono kolejność poznawania i opisywania poszczególnych eksponatów. Zaczęło się od masielnicy (kierzynki), którą przyniósł do klasy jeden uczeń. Przedmiot wywołał w maluchach duże zainteresowanie. Dzieci oglądały eksponat, dotykały go, próbowały uruchomić, zadawały pytania: Z jakiego drewna zrobiona jest masielnica? Z jakich składa się części i jak się one nazywają? W jaki sposób robi się masło? Jak długo robi się masło w takiej masielnicy? Jakie produkty potrzebne są do zrobienia masła? W jaki sposób obecnie produkuje się masło?

W oparciu o powyższe pytania nauczyciel wspólnie z uczniami zaprojektowali "kartę pracy", która obok pytań informowała o źródłach, w których należy szukać potrzebnych wiadomości, a także kto jest odpowiedzialny za wykonanie poszczególnych zadań. Doświadczenia poszukujące drugoklasistów trwały

dwa dni. Samodzielnie zebrane materiały posłużyły do zredagowania "karty informacyjnej", którą uczniowie umieścili w gablocie obok zdjęcia masielnicy.

Analogicznie uczniowie poznawali kolejne elementy kultury materialnej najbliższego środowiska (lampę naftową, żelazko do prasowania, kołowrotek, koponkę...) ²⁴.

W podobny sposób informacje na temat kultury materialnej swojego regionu poszukiwały dzieci ze Szkoły Podstawowej w Dubielnie (Bory Tucholskie). Ekspozyty wykorzystano jako elementy dekoracyjne klasy. Drewniane koło od wozu umocowane przy suficie było oryginalnym żyrandolem, taczka drewniana ustawiona przy oknie służyła jako kwietnik, żeliwny sagan zastępował doniczkę, a kołowrotek z zarzuconym na nim zwojem wełny stał w kąci i zwracał uwagę swoją misterną konstrukcją ²⁵.

Tworzone przez uczniów "muzeum klasowe" było środkiem do poznawania "kultury materialnej" środowiska, w którym przebywali i zaspokoilo ich oczekiwania poznawcze. Nauczyciel wspierał aktywność uczniów zarówno szkolną, jak i pozaszkolną, która wyrażała się w bezpośredniej obserwacji poszczególnych eksponatów, prowadzeniu rozmów i rejestrowaniu spostrzeżeń z wycieczki, a także utrwalaniu, porządkowaniu materiałów spostrzeżeniowych.

B. Poznawanie ulic "mojej" miejscowości

Nauczycielki nauczania początkowego Ewa Błaszak i Violetta Gaczyńska zainspirowane doświadczeniami nauczycieli francuskich zaprojektowały program przedmiotu środowisko społeczno-przyrodnicze w klasie II koncentrując się wokół tematu: *Ulice naszego miasteczka* (nazwa ulicy, orientacja na planie miasta, zabudowa ulic, budownictwo dawniej i dziś, zabytki, instytucje, zakłady przemysłowe, punkty usługowe, komunikacja, zachowanie się na ulicy itp.).

Samodzielną pracę uczniów ukierunkowała "karta pracy" (indywidualna, zespołowa, a nawet zbiorowa). Polecenie/zadanie zawarte w "karcie pracy" zachęcały do wykonania następujących czynności: uzupełnij, uporządkuj, zwróć uwagę, sfotografuj, narysuj, porównaj, odszukaj, sporządź notatkę, zaznacz na planie miasta, zrób zestawienie itp. Zebrane samodzielnie materiały uczniowie przedstawiali przed całą klasą w różnych formach (alfabetyczny spis ulic, plan ulicy z zaznaczeniem ulic

przyległych/sąsiadujących, prace plastyczne ukazujące zabudowę ulicy - naciekawszy dom, najstarszy budynek, oryginalna zabudowa, fotografie zabytków, notatki związane z pochodzeniem nazwy ulicy, np. o Chodkiewiczu, o Kochanowskim ..., opisy tras dojazdowych od dworca kolejowego itp., zestawienia przedstawiające dane o zakładach pracy, punktach usługowych),²⁷ np.

Nazwa zakładu	Ulica przy której się znajduje	Surowce	Produkty gotowe	Sposób pracy
OSP "Przyjaźń"	ul. Kilińskiego	tkaniny fizelina	spodnie spódnice bluzki sukienki kurtki	taśmowa

Nauczycielki uzupełniały informacje, a potem po wspólnym z dziećmi uporządkowaniu materiałów sporządzono album miasteczka. W tym wypadku album był środkiem do utrwalenia, dokonania syntezy samodzielnych poszukiwań uczniów.

C. Zdobywanie "sprawności"

Renata Michalak w rozmowie ze swoimi drugoklasistami zorientowała się, że ich wiadomości na temat miasteczka, w którym mieszkają nie są zadowalające. Zupełnie obca była im przeszłość Czarnkowa. To zadecydowało o cyklu lekcji poświęconych poznawaniu miasteczka.

Nauczycielka przedstawiła ofertę zdobycia przez nich sprawności "przewodnika po Czarnkowie". Ustalono kryteria uzyskania tej sprawności:

- umie wskazać Czarnków na mapie i określić jego położenie,
- zna nazwę województwa, w którym leży Czarnków,
- zna nazwę rzeki przepływającej przez Czarnków i umie ją opisać,
- orientuje się w materiałach źródłowych informujących o Czarnkowie,
- zna/umie zaśpiewać piosenkę o Czarnkowie,
- zna główne ulice miasteczka,
- orientuje się, jakie zabytki znajdują się w Czarnkowie,

- umie wskazać ważniejsze urzędy, punkty usługowe,
- zna legendę o Górze Krzyżowej,
- umie powiedzieć kilka zdań o Janku z Czarnkowa,
- ma propozycję na temat rozwoju miasteczka.

Zadania związane ze zdobyciem sprawności "przewodnika" uczniowie realizowali na zajęciach szkolnych (języku polskim, środowisku społeczno-przyrodniczym, plastyce) pracując indywidualnie i w grupach, jak również podczas wycieczek, w rozmowach z rodzicami, mieszkańcami Czarnkowa. Efektem pracy (po każdym zajęciu) było sporządzenie kartki do albumu, z których po zakończonym cyklu każdy uczeń złożył album pt. *Moje miasto - Czarnków*. Zawierał on opis położenia Czarnkowa, rysunek herbu miasteczka i jego opis, legendę związaną z Czarnkowem oraz ekspresję plastyczną dotyczącą Góry Krzyżowej, notatkę o kronikarzu Janku z Czarnkowa. Na kolejnych kartkach były wykazy ulic pogrupowane według pochodzenia ich nazw (od nazwisk, od wydarzeń historycznych, od nazw geograficznych, od nazw roślin itp.), zestawienia ilustracji ukazujących ulice dawniej i dziś. Strony zawierały wykazy zakładów pracy, ośrodków rekreacyjnych oraz ich ilustracje. Samodzielne poszukiwania pozwoliły uczniom zdobyć sprawność przewodnika. Każdy z nich posługując się albumem opracował trasę wycieczki po Czarnkowie dla kolegów z innego miasta. Symbolem zdobycia sprawności był znaczek przedstawiający herb Czarnkowa²⁸.

Również Andrzej Schulz organizując dla uczniów klasy trzeciej zdobywanie sprawności: "Astronoma", "Łamigłowa", "Przewodnika" ... rozbudzał zainteresowanie uczniów środowiskiem społeczno-przyrodniczym²⁹.

D. Muzeum jako "szkoła"

Uczniowie klasy drugiej ze Słowianowa odkrywali osobliwości regionu Krajny na zajęciach w Muzeum Kultury Ludowej w Osieku³⁰.

Najpierw pracownik Muzeum zapoznał dzieci z planem placówki, ogólnie zapoznał ze znajdującymi się eksponatami. Po tym ogólnym ogarnięciu muzeum uczniowie w czteroosobowych grupach poznawali znajdujące się w muzeum chaty (stolarza, młynarza, rybaka, chłopa, sołtysa). Pracowali według wylosowanych przez grupę "kart pracy", zawierających zadania do wykonania.

Na przykład grupa pierwsza otrzymała takie zadanie:

Przygotujcie się do roli przewodników po chatcie stolarza:

- Odszukajcie chatę stolarza.
- Z jakiego materiału jest zbudowana?
- Czym pokryty jest dach?
- Wykonajcie szkic chaty.
- Wejść do wnętrza, ile jest pomieszczeń i jak się one nazywają?
- Jakie sprzęty znajdują się wewnątrz chaty? Do czego służyły i jak się nazywają?
- Jakie narzędzia wskazują, że jest to chata stolarza?...³¹

Inne grupy penetrowały pozostałe chaty. Źródłem informacji były bezpośrednie spostrzeżenia uzupełnione rozmową z pracownikami muzeum.

Końcowym etapem zajęć było odgrywanie roli przewodnika. Poszczególne grupy prezentowały przed pozostałymi uczniami samodzielnie zdobywane informacje.

W podobny sposób uczniowie klasy III, IV Szkolnego Punktu Filialnego w Skrzetuszewie odkrywali tajemnice Lednickiego Parku Krajobrazowego. Rowerami dojeżdżali do poszczególnych miejscowości (Lednogóra, Dziekanowice, Waliszewo, Sławno, Skrzetuszewo) należących do Lednickiego Parku ... Interesowała ich zabudowa, krajobraz, zajęcia ludności, instytucje ... Zebrane materiały posłużyły maluchom do opracowania albumu reklamującego osobliwość Lednickiego Parku Krajobrazowego.

4. Wartość edukacyjna zajęć

Opisane wyżej zajęcia inspirowane były techniką doświadczeń poszukujących C. Freineta. Z powodzeniem może być ona stosowana w pracy z dziećmi klas początkowych. Wyzwała bowiem aktywność sterowaną od wewnątrz ciekawością, chęcią poznania czegoś, dążeniem do rozwiązania problemu (założenie muzeum, zdobycie sprawności, opracowanie trasy wycieczki).

Aktywność własna uczniów spowodowała:

- zwiększenie się wiedzy o środowisku w którym żyją, a także rozwój umiejętności (obserwacji, rejestrowanie spostrzeżeń, planowanie, prezentowanie ...),

- wzmacnianie poczucia własnej wartości; Dziecko nie czuło się pionkiem, ale osobą ważną, odnoszącą sukces. Było przecież autorem albumu, posteru, notatki, pracy plastycznej, reklamy ...,
- zanik tendencji do odgadywania oczekiwań nauczyciela, a pojawienie się tendencji do podejmowania (wspólnie z nauczycielem i kolegami) zaplanowanych działań, zadań,
- oddalenie oceny zewnętrznej (wyrażanej stopniem), a pojawienie się samooceny, samonagradzania (umiem opowiedzieć o chacie rybaka, wiem do czego służą poszczególne urządzenia stolarza, udało mi się rozpoznać obiekty przedstawione na fotografiach, zdobyłem sprawność ...),
- potrzebę i rozwój umiejętności pracy w zespołach, z innymi osobami, korzystanie z ich pomocy, a także udzielania im pomocy gdy zajdzie potrzeba.

5. Zamiast zakończenia

... Biada dzieciom, które nigdy nie jadły wiśni wprost z drzewa - tylko zerwane, z koszyków, i które nigdy nie zaznały ożywiającej radości, przenikającej tego, kto uczepiony na gałęzi sam zrywa owoce i zjada na miarę swego apetytu i swych potrzeb.

Biada dzieciom, biada człowiekowi, który spożywa wiedzę z dala od drzewa życia, i który już nawet stracił ochotę, by protestować:

- Ja chcę je zrywać sam!³²

PRZYPISY

- ¹W. Okoń: Szkoły eksperymentalne w świecie. (1900-1960). Warszawa Nasza Księgarnia 1964.
- ²A. Lewin.: Wychowanie. Tryptyk pedagogiczny. Korczak, Makarenko, Freinet. Warszawa Nasza Księgarnia 1986.
- ³C. Freinet: Metody naturalne w nowoczesnej pedagogice. W: C. Freinet: O szkołę ludową. Pisma wybrane. Tłumaczenie H. Semenowicz. Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk Wydawnictwo Ossolineum 1976.
- ⁴L. Bandura: O metodzie Freineta. "Życie Szkoły", 3, 1957, s. 9.
- ⁵E. Freinet: Droga życiowa C. Freineta. W: O szkołę ludową..., op.cit., s. 17.
- ⁶H. Semenowicz: Wyjaśnienia terminologiczne. W: O szkołę ludową..., s. 86.

- 7 A. Lewin: op.cit., s. 116-117.
- 8 A. Lewin: op.cit., s. 117.
- 9 A. Lewin: op.cit., s. 117.
- 10 L. Bandura: op.cit., s. 9.
- 11 A. Lewin: op.cit., s. 117.
- 12 H. Semenowicz: Freinet w Polsce. Warszawa WSiP 1980, s. 97.
- 13 A. Lewin: Celestyn Freinet czyli Nowoczesna Szkoła Francuska. W: A. Lewin: Wychowanie..., op.cit., s. 112.
- 14 H. Semenowicz: Freinet..., op.cit., s. 97.
- 15 R. Więckowski: Pedagogika wczesnoszkolna. Warszawa WSiP 1993, s. 269.
- 16 H. Semenowicz: Freinet..., op.cit., s. 99.
- 17 Ibidem, s. 105.
- 18 E. Filipiak, H. Smolińska: Scenariusze zajęć z pedagogiki wczesnoszkolnej nt. "Miejsce techniki doświadczeń poszukujących w poznawaniu najbliższego środowiska dzieci". Studium Nauczania Początkowego. Materiały nie publikowane. Instytut NPiWP WSP w Bydgoszczy.
- 19 H. Semenowicz: Freinet..., op.cit., s. 99.
- 20 Ibidem, s. 104-112.
- 21 H. Smolińska-Rębas: Koncepcja C. Freineta źródłem inspiracji w edukacji wczesnoszkolnej. Studia Pedagogiczne z. 31, pod red. E. Stuckiego. Wyd. Uczelniane WSP w Bydgoszczy 1996.
- 22 H. Semenowicz: Freinet..., op.cit., s. 99.
- 23 R. Więckowski: Pedagogika wczesnoszkolna. Warszawa WSiP 1993, s. 144.
- 24 Z doświadczeń E. Filipiak w pracy z dziećmi klas początkowych w Szkole Podstawowej w Niszczewicach.
- 25 Maszynopisy prac magisterskich napisanych pod kierunkiem dr H. Smolińskiej-Rębas w Instytucie Nauczania Początkowego i Wychowania Przedszkolnego WSP w Bydgoszczy.
- 26 Przeciw historii werbalnej. Z doświadczeń nauczycieli francuskich: Jean-Francois Planchet i Claude Defor. Opracowała Z. Napiórkowska. Biuletyn Informacyjny 1991, nr 2.
- 27 E. Błaszak: Rola i znaczenie techniki doświadczeń poszukujących C. Freineta w poznawaniu najbliższego środowiska przez uczniów klasy drugiej Szkoły Podstawowej w Gniewkowie. Nie publikowana praca magisterska. Bydgoszcz WSP 1993; V. Gaczyńska: Rola i znaczenie technik doświadczeń poszukujących C. Freineta w poznawaniu osobliwości Piotrkowa przez uczniów klasy drugiej. Nie publikowana praca magisterska. Bydgoszcz WSP 1995.
- 28 R. Michalak: Wpływ techniki doświadczeń poszukujących C. Freineta na efektywność w zakresie edukacji środowiskowej dzieci klasy drugiej. Nie publikowana praca magisterska. Bydgoszcz WSP 1995.

- ²⁹A. Schulz: Organizacja i efektywność procesu edukacyjnego w klasie autorskiej (ekologicznej). Nie publikowana praca magisterska. Bydgoszcz WSP 1995.
- ³⁰H. Gabriel: Jak uczniowie Szkoły Podstawowej w Sławionowie poznawali historię swojego regionu. Nie publikowana praca dyplomowa. Bydgoszcz WSP 1995.
- ³¹B. Występska: Wpływ techniki doświadczeń poszukujących C. Freineta na zasób wiedzy uczniów klasy III, IV na temat Lednickiego Parku Krajobrazowego. Nie publikowana praca magisterska. Bydgoszcz WSP 1995.
- ³²C. Freinet: Gawędy Mateusza. W: O szkołę ludową..., op.cit., s. 27.